

Kandidatuppsats

Samhällsanalys och kommunikation –
Statsvetenskap 180 hp

Ansvarsförskjutning inom krisberedskap

En dokumentgranskning av Sveriges länsstyrelser risk – och
sårbarhetsanalyser

Statsvetenskap 15 hp

Halmstad 2024 – 04 - 05

Hanna Järphag

HÖGSKOLAN
I HALMSTAD

Abstract

Within various sectors of society, a shift of responsibility from society to the individual is visible. Within crisis preparedness a change is noticeable, but the issue is that it is not clear in the public debate what constitutes a reasonable distribution of responsibility. The purpose of this study is to examine how the distribution of responsibility between individuals and authorities is expressed in Sweden's county boards risk and vulnerability analyses and to observe any changes over time between 2016 – 2022. Additionally, the study aims to investigate the methods authorities employ to involve individuals. The documents under study are analyzed from Michel Foucault's *governmentality* perspective, which is a way of governing citizens without coercion. The study's findings reveal that documents from 2022 more clearly delineate responsibilities of individuals, partly due to the altered security situation globally.

Key words: risk and vulnerability analyses, crisis preparedness, governmentality, agencies, individual.

Förord

Jag vill rikta ett tack till alla som stöttat mig under arbetets gång. Jag vill även rikta ett extra tack till min handledare Anders Urbas som bidragit med råd under processen. Jag har under dessa tre år på Högskolan i Halmstad fått bred kunskap inom statsvetenskap.

Innehållsförteckning

1. Introduktion och problemformulering.....	5
1.1 Syfte och frågeställning.....	6
1.2 Disposition	6
2. Tidigare forskning	6
2.1 Individualisering.....	7
2.2. Ansvarsförskjutning	8
2.2.1 Ansvarsförskjutning inom krisberedskap	9
3. Teori.....	11
3.1 Governmentality.....	11
4. Metod och material.....	13
4.1 Kvalitativ innehållsanalys	13
4.2 Material	15
4.3 Urval och tillvägagångssätt	15
4.4 Operationalisering	16
5. Analys och resultat	18
5.1 Ansvarsbeskrivning	18
5.2 Identifierade styrtekniker	22
6. Slutsats och diskussion.....	26
7. Referenslista	28
8. Bilaga	31

1. Introduktion och problemformulering

Sedan mitten på 1900-talet har individualiseringen kännetecknat många olika områden, något som statsvetaren Bo Rothstein beskriver i *”Vad bör staten göra?”* (Rothstein, 2010). Många forskare har framhållit tendenser till individualisering inom samhällsvetenskapen. Exempel på detta är inom aktiveringspolitiken rörande arbetslöshet, där man sett en ansvarsförskjutning från världsfärdsstaten till individen vilket bland annat handlar om individens inställning och vilja till att söka olika typer av arbeten (Hobbins, 2015). Claes Malmberg och Anders Urbas uppmärksammar också en ansvarsförskjutning inom välfärd och hälsa och beskriver att det inom dessa kategorier har skett en avpolitisering då individer får ett ökat ansvar för politiska frågor som dessa (Malmberg & Urbas, 2018). Inom hälsa och välfärd får denna individualisering konsekvenser i form av att människor känner att de måste tänka på hur de lever sina liv, för att undvika att bli sjuka. Nilsson (2008) lyfter även hur kriminalpolitiken bättre kan förstås mot bakgrund av en förändrad styrningsrationalitet, från att generera välfärd till en styrning som syftar till att producera självstyrande subjekt.

Utifrån detta är det rimligt att ha en generell föreställning om att vi går mot ett mer individualiserat ansvar inom många områden i samhället. Det är konstaterat att denna förskjutning av ansvar har skett även inom krisberedskap och det i sig är inget problem eftersom individen själv har en god förmåga att samordna och ta ansvar i en kris (Larsson, 2019, 600). Det som däremot blir problematiskt är om denna ansvarsförskjutning inte framgår på ett tydligt sätt i nationella styrdokument. Ansvarsfördelningen mellan samhälle och individ beskrivs befinna sig i en sorts gråzonsituation. Larsson (2019) lyfter problematiken med avsaknaden av den offentliga debatten kring vad en rimlig och lämplig fördelning av ansvar är. Att förtydliga och belysa omfattningen av denna ansvarsfördelning är således ett viktigt steg i att göra denna ansvarsfördelning till föremål för offentlig debatt. Uppsatsen syftar därför till att undersöka fördelningen av ansvar mellan myndighet och individ och hur tydligt detta framgår i länsstyrelserns risk – och sårbarhetsanalyser. Uppsatsen syftar även till att identifiera olika styrtekniker. Genom att analysera risk - och sårbarhetsanalyser (RSA) från 20 av Sveriges länsstyrelser kommer det att undersökas hur ansvaret för krisberedskap ser ut för individ och myndighet. Att just dessa dokument studeras motiveras med att länsstyrelsen ska vara sammanhållande för krisberedskap inom sitt geografiska område (SFS, 2017:870). Samt att dessa RSA inte undersökts ur detta perspektiv tidigare. Detta ska undersökas med hjälp av teorin *governmentality*.

1.1 Syfte och frågeställning

Uppsatsens syfte är att undersöka hur tydligt den ökande individualiseringen framgår i Sveriges länsstyrelser risk – och sårbarhetsanalyser. Samt hur ansvarsfördelningen ser ut mellan individ och myndighet och vilka styrtekniker som kan identifieras. Mer precist innebär detta att analysera var ansvaret förläggs samt om det syns något förtydligande i ansvar i dokumenten från år 2022 jämfört med de från 2016. Utifrån följande frågeställningar:

1. Hur beskrivs ansvaret hos individen och myndigheter i 2022 års risk – och sårbarhetsanalyser jämfört med 2016 års risk - och sårbarhetsanalyser?
2. Vilka tekniker eller medel för styrning identifieras i risk – och sårbarhetsanalyserna?

1.2 Disposition

Uppsatsen tar sin utgångspunkt i problemformulering, syfte och frågeställningar som beskrivs i första kapitlet. Därefter, i kapitel två, presenteras tidigare forskning med relevans för studien, kring ansvarsförskjutning och individualisering. Vidare i kapitel tre presenteras studiens teori, governmentality. Efter detta inleds kapitel fyra där metod och material redogörs för, samt operationalisering och analysverktyg. Därefter presenteras kapitel fem med själva analysen och den är uppdelad i två olika delar där studiens resultat presenteras. Avslutningsvis går uppsatsen vidare till slutsats och diskussion där resultaten för studien diskuteras.

2. Tidigare forskning

Detta avsnitt behandlar tidigare forskning på områden som är relevanta för studiens syfte. Individualisering och ansvaraförskjutning utgör avsnittets huvudsakliga fokus och sedan redogörs det för ansvarsförskjutning inom krisberedskap för att få en fördjupning kring det som tidigare studerats inom krisberedskap.

2.1 Individualisering

Begreppet individualism kan beskrivas som att individens självförverkligande prioriteras, detta före engagemanget som kanske tidigare i huvudsak lades på det sociala livet i övrigt och familj. Individen väljer i stället själv vad som är rätt och fel, gott och ont, snarare än att gå efter normer och traditionella värderingar (Rothstein, 2010, 244). Sverige har från mitten av 1900-talet blivit alltmer individualiserat. Rothstein (2010) menar däremot att detta skett med ett solidariskt synsätt, att man hjälps åt. Rothstein kallar den individualisering som skett för en ”solidarisk individualism”, alltså att individen lägger stort fokus på sig själv men samtidigt är beredd att stödja andra medborgare och samhället (Rothstein, 2010, 251). Bauman (2002) menar att individualisering kan bidra till att samhällsproblem, kollektiva problem, exempelvis ett krig, bekräftas som ett individuellt problem. Detta leder till att individer blir ansvariga för ett sådant samhällsproblem som måste hanteras. Har man däremot ett kollektivt ansvar i samhället bidrar detta till en känsla av trygghet och gör att människor vill och kan agera tillsammans (Bauman, 2002, 71). Inglehart och Oyserman (2004) hävdar att västvärldens medborgare i allt större utsträckning är mindre villiga till att offra sin individuella autonomi för fysisk och ekonomisk trygghet. Men även att framtiden ligger hos de samhällen som kan finna en effektiv avvägning mellan individuell autonomi och central styrning (Rothstein, 2010, 252).

Larsson (2019), beskriver i en artikel, som handlar om skapandet av krismedvetna medborgare, hur individens roll och ansvarstagande utgör en viktig del av samhällets helhet att hantera kriser. Forskning har visat att individer har en god förmåga att själva ta ansvar och organisera sig under en kris. Detta är något som man på myndighetsnivå tycks ha en misstro till. Det som ofta diskuteras är att myndigheter måste bli bättre på att ta tillvara denna kunskap individer besitter för att bidra med resurser vid en kris (Larsson, 2019, 605). Ett antal andra studier (Lentzos, Rose 2009), (Chandler 2013) pekar dock på att myndigheter och staten har förändrat sin syn på individer och deras förmåga att ta ansvar under en kris. I samband med detta menar forskare på att myndigheter ser stora möjligheter att passa på att stärka upp motståndskraften i samhället genom att förbättra och öka medborgarnas förmåga att kunna hantera kriser (Larsson, 2019, 605). Det som förmedlas till medborgare är att de måste på något vis acceptera den utsatta positionen och i stället förstå livet som en process, där man får anpassa sig till olika omständigheter. Det vill säga att man inte bara kan förlita sig på de kollektiva lösningar och att staten finns där och skyddar, individer måste helt enkelt lära sig att ta ansvar för sin egen säkerhet och det är vad individualiseringen innebär (Larsson, 2019, 606).

En annan forskare som studerat individualiseringen är Ulrich Beck. Beck menar att individualiseringen har gett oss mer frihet samtidigt som den bidrar till utmaningar vad gäller olika områden. Att hantera sociala frågor på ett gemensamt vis kan vara svårt. Det individualiserade samhället vi lever i har pågått ett tag och det är svårt att inte vara en del av den världen. Om en individ blir sjuk kan detta läggas över på en själv, att man exempelvis inte varit hälsosam nog vad gäller kost och träning. Har man inget arbete kan detta uppfattas av andra och samhället som att man inte gjort en tillräcklig ansträngning när det kanske egentligen handlar om annat som olika typer av hinder i samhället (Beck, 2000).

2.2. Ansvarsförskjutning

Individualiseringen som presenterats ovan har lett till att ansvar har förskjutits – från stat till individ. Detta är något som skett och fortfarande sker inom många områden. Inom de områden som detta sker finns en gemensam nämnare och det är att detta inte sker genom direkt lagstiftning. Till exempel inom hälsa, tilldelas individen mer ansvar genom att individen informeras om fördelarna med att till exempel äta bra varierad kost och att vara aktiv. Olika politiska åtgärder används som verktyg (governmentality) för att styra och hjälpa individer att ta ansvar i olika grad och för att detta ska hända så kan denna typ av vägledning användas. Detta sätt att styra och som kommit att bli vanligt inom många olika områden, kan kommuniceras och utbildas på olika sätt. Detta genom information på webbplatser, olika medier, kampanjer och broschyrer (Soneryd & Uggla, 2015), till exempel MSB:s broschyr, '*Om krisen eller kriget kommer*' som gavs ut 2018 i syfte att stärka beredskapen och informera individen om dess ansvar (MSB 2021).

En ansvarsförskjutning innebär i detta fall att individen har fått ett större ansvar och att det som samhället tidigare tagit hand om och styrt läggs över mer på individnivå. Denna ansvarsförskjutning kännetecknas av *individualisering, ansvarstagande och avpolitisering*. Individualisering kännetecknas av att ansvaret och lösningar i större utsträckning hamnar på individen (Brown, Baker, 2013, 18–19). Begreppet ansvarstagande innebär en process där ansvaret och lösningar riktas mot individer och privata aktörer. Detta är ett begrepp som blivit alltmer uppmärksammat sedan 1990 av den anledningen att studier kring ansvar har fått en ökad betydelse under de senaste decennierna. Ansvarstagande är en utgångspunkt gällande området ansvar inom samhällsvetenskapen. Avpolitisering handlar om att individen uppnår

frihet i form av självreglering och detta kan innebära, som Hay skriver i sin bok ‘*Why we hate politics*’ att vissa politiska frågor har blivit alltmer icke - politiska vilket leder till en avpolitisering (Brown, Baker, 2013, 18–19). Syftet med dessa begrepp som helhet är att beskriva ansvarsförskjutningens delar.

2.2.1 Ansvarsförskjutning inom krisberedskap

Den pågående individualiseringen i samhället har lett till att ansvar förskjutits från stat till individ. Detta är något, som tidigare nämnts, har undersökts inom flera områden. Denna ansvarsförskjutning har också skett inom krisberedskapen. Det finns många forskare, bland andra Larsson (2019), Hobbins (2017), Kvarnlöf (2020) som studerat ansvarsförskjutningen inom krisberedskap. Vad dessa forskare hävdar är att svensk säkerhetskultur befinner sig, sedan 2000 – talet, i en individualiseringsprocess genom att mer ansvar tillskrivs enskilda medborgare.

Rådestad & Larsson (2018) menar att svensk krisberedskap genomgått en ansvarsförskjutning. De pekar på att kollektiva lösningar utgör hela grunden för svensk krisberedskap men det enskilda ansvaret framhävs i olika policydokument och att man som individ måste ta ansvar för sig egen säkerhet (Rådestad & Larsson, 2018, 13–14). Larsson (2019) pekar på en pågående ansvarsförskjutning inom svensk krisberedskap. Han menar att denna förskjutning inte är något som är lagstiftat eller sker utifrån någon form av tvångsmedel. Förskjutningen av ansvaret inom krisberedskap förstås i stället som ett resultat av den information - och kunskapsförmedling som gjorts i försök om att påverka medborgares tankesätt som främjar en känsla av frihet. Efter en olycka idag är det ofta enskilda individer som ingriper för att hjälpa andra eller ser till att säkra ens egen säkerhet genom olika åtgärder. Det tar längre tid innan myndigheter och offentlig krishantering fått en bild av läget och kan agera och hjälpa till, därav att det i ett första stadie ofta är individer som kan göra något. Detta visar på att individer är kapabla och har en god förmåga i krissituationer (Larsson, 2019, 600).

Krisberedskap är ett brett begrepp som innefattar många olika delar. Gällande ansvarsfördelning finns det riktlinjer på vad som förväntas av individen i en kris och även hur långt, tidsmässigt, den enskilda ska kunna klara sig. Det definieras som följande, av regeringen:

“Den enskilde har ett ansvar givet de omständigheter som råder i kris och krig och föreslår att individen ska ha beredskap för att klara sin egen försörjning och omsorg under en vecka utan stöd från det offentliga” (Ds 2017:66, 77).

Citatet ovan är från 2017 och är relevant eftersom dokument från 2016 granskas och ovanstående var då inte var uttalat, det blir därför intressant. Vad som är en rimlig avvägning mellan myndigheters och individens ansvar är en intressant och viktig fråga, och det är denna fråga som ligger till grund för att myndigheterna och staten ändrade sin syn på individens ansvar i en kris och blev en intressant statsvetenskaplig fråga (Larsson, 2019).

Något som Larsson (2019) identifierar i sin studie om att göra individer mer krismedvetna är en tydlig brytpunkt efter tsunamin 2004 och stormen Gudrun 2008. När dessa händelser bröt ut tryckte man mycket på myndigheter och deras roll i krisen. Efter dessa kriser kom nämligen en proposition (2005/06) *Samverkan vid kris för ett säkrare samhälle*. Ett behov av att stärka upp krishanteringssystemet syntes, då svenskt krishanteringssystem fick omfattande kritik efter hanteringen av dessa händelser (Kvarnlöf, 2020, 9). Denna proposition är en strategi som skapades för att bilda ett ramverk för samhällets gemensamma arbete och för att stärka säkerheten i samhället och mellan samverka aktörer emellan.

Det har under åren, sedan en ansvarsförskjutning eller tydligare ansvarsfördelning har visat sig inom krisberedskap, kommit propositioner inom området. En lyder som följande, som kan tolkas som ett ansvarsförtydligande:

“Avvägningen mellan det allmännas ansvar och enskilda människors ansvar baseras på grundsynen att den enskilde har ett primärt ansvar för att skydda sitt liv och sin egendom. Först när den enskilde inte längre klarar detta, kan det bli ett åtagande eller en skyldighet för det allmänna att ingripa” (Prop. 2013/14:144, 29).

3. Teori

I följande kapitel kommer det först att redogöras för Michel Foucault maktperspektiv *governmentality*, som är studiens teoretiska ramverk. Därefter kommer det presenteras hur andra forskare använt begreppet, för att avslutningsvis redogöra för hur det appliceras i denna studie.

3.1 Governmentality

Governmentality introducerades och utvecklades av Michel Foucault. Han menar att makt inte behöver vara något negativt och styrande. Det ska vara något som formar samhället genom att olika typer av styrtekniker används, till exempel genom vägledning som gör att medborgarna då inte befinner sig inom någon typ av tvång med lagar och regler (Foucault, 1997, 30). Nilsson (2008) skriver att Foucault hade tre sätt att se på makt. Ett av dessa maktperspektiv är just *governmentality*. *Governmentality* kommer i grunden från det franska begreppet *gouverner* som betyder "styra" och *mentalité* som betyder "inställning" och har därför på svenska kommit att översättas till styrningsmentalitet eller styrningsrationalitet (Nilsson, 2008, 128). Foucault utvecklade maktperspektivet *governmentality* under 1970-talet då han ägnade sig åt att studera staten, vilket han egentligen var ganska ointresserad av och särskilt kritisk till synen på att all makt var centraliserad till staten (Nilsson, 2008, 129).

Governmentality, som utgör studiens teoretiska ramverk, handlar om hur individer kan styras och vägledas utan att det sker genom tvång. Poängen är att det inte handlar om att påtvinga individer lagar, utan i stället använda lagarna på ett smart sätt så att de önskade målen som myndigheterna har, uppnås. På detta vis sker styrningen genom individers frihet (Lövgren, 2007, 11–12). *Governmentality* har använts inom forskning som studerar ansvarsfördelning, bland andra Öhman (2007), Larsson, (2019).

Öhman använder sig i sin avhandling av *governmentality*perspektivet. Detta gör hon genom att undersöka de processer som styr människor i en viss riktning. De frågor som uppmärksammas är *hur* styrningen sker och *vad* denna typ av styrning får för konsekvenser. Öhman betonar att detta perspektiv kan användas som infallsvinkel i studier som reglerar människors livsvillkor i det moderna samhället (Öhman, 2007, 76–77). Öhman urskiljer styrningsförsök av individen genom att se till vilket handlingsutrymme individen ges utifrån specifika händelser. Hur makten

fördelas mellan individen och i detta fall verksamheten, resulterar i en ansvarsfördelning (Öhman, 2007, 83).

Larsson (2019) konstaterar, gällande ansvarsförskjutningen inom krisberedskap, att förskjutningen av ansvar skett genom att det har spridits information och kunskap som gör att medborgare känner en känsla av frihet när man får kunskap om krisberedskapen. Detta bidrar till att det främjar frihet, vilket kanske inte hade varit fallet om detta hade skett som tvång med hjälp av lagar (Larsson, 2019, 600). Larsson använder perspektivet governmentality i sin studie för att kunna identifiera styrtekniker och styrningsförsök som staten och myndigheter gör för att individer ska bli mer delaktiga och erhålla mer ansvar. Han gör en kvalitativ textanalys vilket innebär en granskning av nationella styrdokument för att kunna analysera och studera olika förändringar men också motståndskraftiga tendenser. Detta är något som kräver att materialet analyseras över tid, därför undersöker Larsson det svenska krishanteringssystemet mellan 1995 – 2018 (Larsson, 2019, 607). Governmentality utgör den teoretiska grunden för Larssons studie. Larsson menar att det teoretiska perspektivet som governmentality erbjuder är centralt för att förstå hur makt och styrning utövas i liberala samhällssystem. Det vill säga, där den individuella friheten inte inskränks i formell mening, men där språkliga uttryck ligger till grund för maktutövning och styrning (Larsson, 2019, 603). Genom att identifiera centrala passager i materialet som berör medborgarnas ansvar, hur de bör agera och hur de ska förbereda sig urskiljer Larsson ansvarsfördelningen.

Den önskvärda effekten av detta sätt att styra individer, som presenterats ovan, är att åstadkomma en befolkning som lyder och frivilligt ger upp sin autonomitet, alltså rätten till självbestämmande, för att styras av ”ett yttre själv” (Lövgren, 2007, 12). Denna önskade effekt innebär ur ett ansvarsperspektiv gällande krisberedskap, att individen är förberedd inför en kris, till exempel i form av att man har beredskap i hemmet och vet hur eller vad man ska göra i en kris.

I denna uppsats, tillämpas governmentality som ett teoretiskt perspektiv för att undersöka ansvarsfördelningen mellan myndighet och individ. Det appliceras också för att undersöka vad myndigheterna använder för verktyg, samt hur det används, för att individer ska känna att de vill ta ansvar i en krissituation. När governmentality används ställs ofta **hur - frågor**, till exempel **hur** makt utövas och man frågar sig **hur** olika mål för maktutövande definieras och **hur** man använder sig av dessa olika medel och tekniker för att nå upp till det önskade målen.

Det är anledningen till att detta kommer att undersökas i denna uppsats (Aning, 2019). Det som kan urskiljas med hjälp av governmentality är olika perspektiv att se på individ och myndighet. Individen kommer att studeras som subjektet. I detta fall handlar det om att myndigheter ser att individer är kapabla att ta ansvar vid en kris, som presenterades i föregående kapitel, och då agerar myndigheterna utefter detta, de ser möjligheten i att utbilda och lägga mer ansvar på individnivå.

Genom styrningssättet erbjudkunskap och inte någon form av tvång. Detta perspektiv är ett passande verktyg i granskningen av studiens material då den används för att undersöka hur olika institutioner samverkar för att styra individers och grupperns beteenden. Fokuset ligger på hur makt och styrning är fördelat i samhället och hur det kopplas till myndigheters styrning och individuella handlingar. Vilket för denna studie innebär hur ansvarsfördelningen beskrivs i dokumenten och hur detta påverkar vem som anses ha ansvar inom krisberedskapen. För att undersöka beteenden kan man analysera hur länsstyrelser definierar ansvar samt vilka tekniker eller verktyg de använder sig av för att individer ska bli mer inkluderande och ta ansvar vid en eventuell kris. Detta kommer redogöras för närmare i operationaliseringen. Genom detta kommer det visa sig vilka normer som skapas, samt förväntningar, för att påverka individens ansvarstagande för kriser i samhället.

4. Metod och material

I detta avsnitt presenteras först val av metod och material. Därefter redogörs för urval och tillvägagångssätt. Kapitlet avslutas med en redogörelse för studiens operationalisering.

4.1 Kvalitativ innehållsanalys

Den metod som valts för studien är en kvalitativ innehållsanalys. Anledningen till det är att denna metod lämpar sig vid jämförelser av likheter och skillnader och förändring över tid, vilket är vad denna studie syftar att göra (Bryman, 2018, 365) Syftet med innehållsanalysen är att hitta mönster och teman som kan peka på om ansvaret ligger på individen eller på myndigheter och

vad som skett över tid mellan 2016 och 2022. Inom samhällsvetenskaplig forskning är ett viktigt steg av planeringen att hitta relevanta jämförelser. Detta för att det är de väl genomtänkta jämförelserna som gör det möjligt att dra systematiskt grundade slutsatser om vårt forskningsproblem (Esaiasson, Gilljam, Oscarsson, Towns, Wängnerud, 2017, 87).

När man gör en kvalitativ innehållsanalys tas väsentliga delar i innehållet fram genom noggrann granskning och att alla delar läses för att få en djupare förståelse av materialet som analyseras. En innehållsanalys kan göras både med kvantitativ och kvalitativ metod. I en kvantitativ innehållsanalys så mäts eller räknas frekvensen av olika kategorier. Det hade för framtida studier varit intressant att använda sig av denna metod för att undersöka olika mediers rapportering kring ämnet och hur stort utrymme vissa kategorier ges. Ett alternativt tillvägagångssätt hade även kunnat vara en kvalitativ tematisk analys för att identifiera olika nyckelteman. En tematisk analys är en metod där man noggrant identifierar och analyserar mönster som sedan organiseras utifrån insamlade data (Bryman, 2018, 707). Den kvantitativa ansatsen hade kunnat besvara hur stort utrymme individen ges och hur frekvent individen nämns i RSA- rapporterna. Dock lämpar sig den kvalitativa ansatsen bättre när det, som i detta fall, är det faktiska innehållet som är av intresse. I en kvalitativ innehållsanalys görs i stället en djupare granskning och tolkning av materialet som samlats in (Esaiasson, m.fl. 2017, 198). Det finns många fördelar med kvalitativ innehållsanalys. En av fördelarna är att när man gör en noggrann granskning av dokument hittar man viktiga delar som kanske annars inte hade hittat. Det är något som endast framgår genom denna typ av intensiv läsning (Esaiasson m.fl. 2017, 211–215).

En central del i en kvalitativ innehållsanalys är att tolkningen behöver genomföras på ett transparent sätt då kvalitativa innehållsanalyser är intersubjektiva. I detta fall att innehållet exempelvis kan framtolkas på olika sätt beroende på vem det är som tolkat och i vilket kontext det görs (Esaiasson m.fl. 2017, 25). När dokumenten analyseras gäller det att tänka på att använda definitioner av ord och begrepp som är socialt förstådda. Därför har de begrepp som använts i studien operationaliserats i avsnitt 4.4.

4.2 Material

Det empiriska materialet i studien består av dokument hämtade från Sveriges Länsstyrelser. De dokument som valts är deras risk - och sårbarhetsanalyser (RSA). I dessa redovisas de hot och risker som finns i deras geografiska områden, samt hanteringen av dessa hot och risker och ansvarsområden. Studien syftar till en jämförelse, för att se hur ansvaret såg ut vid två angivna årtal, därför har två årtal valts ut vilket blev 2016 och 2022 års RSA. Detta dels på grund av att länsstyrelser är skyldiga att redovisa sin RSA vartannat år och den senaste färdiga versionen är från 2022. Anledningen till att det tidigare årtalet blev 2016 är för att detta det var innan Covid 19 - pandemin och innan kriget i Ukraina bröt ut, vi befann oss i ett annat läge innan detta och därför fann jag det intressant. Risk – och sårbarhetsanalyser har flera användningsområden och bidrar till olika saker såsom; beslutsunderlag för beslutsfattare och verksamhetsansvariga, underlag för kommunikation om samhällets risker till allmänheten och anställda samt ett underlag för samhällsplanering (Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, 2021) vilket är ytterligare motivering till att de regionala risk – och sårbarhetsanalyserna studeras och är ett kompatibelt material i förhållande till syftet och frågeställningarna för uppsatsen.

4.3 Urval och tillvägagångssätt

Det empiriska material som använts i denna studie är risk - och sårbarhetsanalyser från Sveriges länsstyrelser. Dessa dokument valdes av den anledningen att länsstyrelsen ska vara sammanhållande för krisberedskap inom sitt geografiska område och därför fann jag detta material intressant och rimligt i förhållande till studiens frågor (SFS, 2017:870). De risk - och sårbarhetsanalyser som efterfrågades är från 2016 och 2022 då studien syftade till att skapa en övergripande bild av ansvarsområdet inom krisberedskap samt en jämförelse över två olika tidpunkter. Detta för att ta reda på om det ökade individualiserade framgår på ett tydligt sätt samt hur ansvarsfördelningen mellan myndighet och individ ser ut.

Samtliga dokument begärdes ut via mejl. Jag mejlade samtliga 21 länsstyrelser och begärde ut 2016 respektive 2022 års RSA. Efter en tid saknade jag en del av länsstyrelsernas dokument och då sickades ett påminnelsemejl ut vilket resulterade i att jag fick in dokument från alla länsstyrelser förutom ett län. De länet som inte lämnade ut handlingarna var Jönköping. De förklarade att de inte har dokumenten i öppen form och att ambitionen är att de ska finnas inom snar framtid. Därav blev det ett bortfall på ett län. Detta bortfall påverkar inte i någon större

utsträckning, hade det däremot fattats fler än detta läns dokument hade det varit annorlunda och påverkat resultaten för studien och blivit missvisande. Sammantaget granskades alltså 40 dokument. En del av dessa RSA – dokument finns i vissa fall på länsstyrelsernas webbplatser som publik version, och i dessa fall laddades filerna ner därifrån. Företeckning över berörda län och deras dokument återfinns i **Bilaga 1**.

4.4 Operationalisering

Den process där den teoretiska definitionen tilldelas en eller flera operationella indikationer kallas för operationalisering (Esaiasson m.fl., 2017, 56). De teoretiska definitionerna och operationella indikatorerna ska stämma överens med varandra så att det som påstås mätas i undersökningen faktiskt är det som mäts, annars påverkas studiens validitet (giltighet) (Esaiasson m. fl, 2017, 57). För att kunna studera och utläsa var ansvaret förläggs inom krisberedskap i RSA – dokumenten behöver "individens ansvar" respektive "myndigheters ansvar", göras mätbart och konkretiseras. Studiens analysverktyg utgörs av operationaliseringen av individ och myndighet. Tidigare forskare som använt sig av governmentality har urskiljt ansvarsfördelningen genom att identifiera centrala delar av deras material som berör individers respektive myndigheters ansvar. För att kunna göra detta behöver individ och myndighet göras mätbara i förhållande till RSA-dokumentet.

Granskningen har skett med hjälp av operationaliseringen. På detta sätt har jag kunnat urskilja ansvarsfördelningen mellan individ och myndighet samt identifiera styrtekniker som används.

Individens ansvar; avses när enskilda människor ska vara förberedda inför en kris genom att ha en god egenberedskap för att bidra till att Sverige bättre klarar en stor påfrestning. Detta innebär att individens ansvar är att se till att man inledningsvis ska kunna klara sig på egen hand, utan stöd från samhället, upp till en vecka. Du som individ ska ha mat, vatten, värme och kunna ta emot viktig information via radio. Dessa fyra punkter är enligt MSB de fyra viktigaste för en individ i krissituation (MSB). Individens ansvar innebär också att bidra till samhället som stort genom att vara förberedd på bästa sätt om en kris skulle uppstå. Begreppet individ kan i dokumenten porträtteras som; den enskilde, medborgare, människa, allmänheten, personliga samt som en del av kollektivet.

Myndigheters ansvar; avses när ansvariga emellan ska samverka - kommuner, myndigheter och organisationer ska hjälpas åt så gott det går för att klara av en kris. Vidare är myndigheters ansvar också att bistå med utbildning och övning till anställda inom myndigheter och samhällets aktörer som ska ha en god förmåga att hantera konsekvenserna av en händelse. Även utbildning till medborgarna för att lättare kunna klara av en kris (MSB). Detta kan innebära att föreläsningar anordnas med hjälp av exempelvis försvarshögskolan med syftet att utbilda fler individer inom försvar och beredskap. Vid en krissituation är myndigheters ansvar att hjälpa de mest utsatta så deras resurser ska gå till de som är i mest behov av dem. Samt att myndigheter ska se till att medborgarna får den information som krävs. Det är i dessa sammanhang, det vill säga när myndigheten bär ansvaret, som styrtekniker kan identifieras.

Tabell 2. Operationalisering av begreppen individ och myndighet.

Individens ansvar	Myndigheternas ansvar
<ul style="list-style-type: none"> • Klara sig en vecka utan stöd från samhället, genom att ha följande förnödenheter: <i>mat, vatten och värme.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • Samverka ansvariga myndigheter, kommuner, organisationer emellan.
<ul style="list-style-type: none"> • Möjlighet att ta emot information och vara uppdaterad på vad som gäller. 	<ul style="list-style-type: none"> • Bistå med utbildning och övning till samhällets aktörer
<ul style="list-style-type: none"> • Bidra till samhället som stort genom att vara förberedd så gott det går, för att underlätta vid inträffad kris. 	<ul style="list-style-type: none"> • Bistå med utbildning och övning till medborgare
	<ul style="list-style-type: none"> • Se till att samhällets funktioner, samhällsviktiga sådana, fortsatt ska fungera så normalt som det går.
	<ul style="list-style-type: none"> • Resurserna ska gå till de mest utsatta i samhället.
	<ul style="list-style-type: none"> • Krisinformation - information till medborgarna

5. Analys och resultat

I följande avsnitt presenteras analys och resultat för studien utifrån den dokumentgranskning som gjorts. Analysen är uppdelad i två delar där den första delen behandlar studiens första frågeställning och den presenteras med stöd i en del av den tidigare forskning som använts i studien, governmentality används här för att urskilja individers och myndigheters ansvar. I del två presenteras på liknande sätt studiens andra frågeställning och där appliceras governmentality för att urskilja olika styrtekniker och medel. Detta för att knyta an till studiens teoretiska ramverk.

5.1 Ansvarsbeskrivning

1. *Hur beskrivs ansvaret hos individen och myndigheter i 2022 respektive 2016 års risk- och sårbarhetsanalyser?*

Genom granskning av samtliga insamlade RSA – dokument kan man se dels hur länsstyrelsen beskriver deras eget ansvar i en kris, dels andra myndigheter och privatpersoners ansvar. Det går att utläsa detta på många olika sätt. Det kan synas på så vis att de vill främja individers ansvar och därför utbildar individer eller personal på arbetsplatser för att man ska kunna hjälpas åt och hantera potentiella situationer tillsammans på ett så bra sätt som möjligt. I dokumenten går det identifiera flera olika beskrivningar av individens roll. I en krissituation är det ofta privatpersoner på plats före myndigheter och annan samhällsviktig verksamhet och i situationer som dessa har individer visat på att de har en god förmåga att samordna i kris. Detta är något som myndigheterna ser som fördelaktigt då det avlastar för samhället i stort och därför kan det handla om att myndigheter inför olika rekommendationer och riktlinjer för individer. I dokumenten från 2016 kännetecknas individens ansvar genom citat som dessa.

”Det ska utvecklas strukturer för systematiska utbildningar och kunskapsspridning om totalförsvaret och planering inför höjd beredskap. Årlig totalförsvardag kommer genomföras (centralt och regional) och information till allmänheten om individens roll i totalförsvaret ska spridas.” (Värmlands risk – och sårbarhetsanalys, 2016, 61).

”MSB föreslog 2011 följande resultatmål för landets dricksvattenförsörjning:

att varje individ ska vid en störning i dricksvattenförsörjningen i ett krisläge ha tillgång till följande miniminivåer av dricksvatten: för upprätthållandet av kroppens vätskebalans inom 1 dygn 3 - 5 liter/dygn, för hälso- och smittskyddet inom 3 dygn ytterligare 10 - 15 liter/dygn samt inom några månader 50 - 100 liter/dygn”. (Dalarnas risk – och sårbarhetsanalys, 2016, 98).

Citat som dessa tyder på att myndigheter är medvetna om vikten av att individer ska kunna ta ansvar och hur viktigt det är för krisberedskapen som stort. I dokumenten från 2016 är det tydligt att myndigheterna har det största och mest övergripande ansvaret. Men detta innebär inte att individens ansvar inte beskrivs eller att den enskilda individen inte blir upplyst om vad man bör och kan göra för att förbereda sig på ett bra sätt. Enskilda individer ska kunna förlita sig på att samhällsviktiga verksamheter ska fungera så normalt som möjligt under en kris, men det går inte heller att helt och hållet ta avstånd från allt ansvar då det finns individer i samhället som är i mer behov av myndigheterna, än andra individer som på ett inledande sätt bör klara sig själv i en krissituation. Vid granskningen av RSA – dokumenten från 2016 är det tydligt att ett övervägande ansvar pekas till myndigheterna. Det finns däremot inslag av att inkludera alla grupper i samhället, på nationell nivå, lokal nivå och individnivå. Men individens roll beskrivs inte i samma utsträckning som myndigheternas och heller inte på samma vis som sedan görs några år senare, i 2022 års RSA – dokument. I dokumenten från 2016 vävs individen in i ett sammanhang med exempelvis myndigheter och resterande samhället och pratar inte så mycket om den enskildas roll i ett separat sammanhang. Detta tyder på att man vid denna tidpunkt inte pekade ut individen och dess ansvar i en kris i samma utsträckning som man kanske gjort mer och mer efter detta årtal. Här exemplifieras hur dessa resonemang kan se ut.

”Händelser får snabbt konkreta konsekvenser för individer, samhällets funktionalitet och näringslivet” (Skånes risk – och sårbarhetsanalys, 2016, 92).

”Sociala risker har således sitt ursprung i människors levnadsförhållanden och bottnar i bristande tilltro till samhället och samhällsliga funktioner, samt systemets förmåga att lyssna till och hantera avgörande problem för individer och grupper” (Skånes risk – och sårbarhetsanalys, 2016, 88).

Även om 2016 inte pekar lika tydligt på individen finns det ändå vissa specifika län som sticker ut i att lyfta fram individen. Ett exempel är Västmanlands län.

”Även socialt isolerade grupper kan vara sårbara om dessa inte är informerade eller medvetna om den egna individens ansvar i en händelse av kris eller höjd beredskap” (Västmanlands RSA, 2016, 28).

Detta pekar verkligen på vikten av att uppmärksamma individen. Det syntes i granskningen här att de var måna om informationen till enskilda för att individen ska veta vad som förväntas i en kris. Analysen visar att 2016 års RSA diskuterar risker, hot och ansvar i huvudsak utifrån ett myndighetsperspektiv. Individens roll och ansvar beskrivs däremot på det vis att de belyser att kommunikationen till medborgarna är viktigt för att de ska veta vad som gäller i en krissituation. Kommunikationsaspekten som tas upp visar på tendenser till att inkludera individen, som illustreras i citaten nedan.

“En annan utmaning är information till medborgare och en del i Länsstyrelsens samordningsroll är att samordna krisinformation” (Västerbottens RSA, 2016, 40).

“Länsstyrelsen ska också verka för att information till allmänheten och företrädare för massmedia samordnas” (Gotlands RSA, 2016, 6).

“Ge information om samhällets risker till allmänheten” (Gotlands RSA, 2016, 7).

I 2022 års dokument är det mer tydligt att det finns ett större medvetande kring individens roll i samhället, även om myndigheterna har det övergripande ansvaret och dokumenten ämnar att till största del innefatta en beskrivning av myndighetsarbetet. I dessa dokument kan man tydligare se hur individen får lite större plats och i vissa enstaka fall finns det ett stycke eller en rubrik som handlar enbart om individen och dess roll samt hur man bör förbereda sig och vad som bör finnas i hemmet om krisen kommer. Det går att se en skillnad i beskrivningen av ansvar och även att säkerhetsläget från 2016 till 2022 förändrats. Citatet nedan lyfter individens roll i förhållande till samhällets totalförsvaret vilket pekar på att individen har en tydlig roll gällande krisberedskapen i samhället.

”Totalförsvaret utgörs av hela samhället tillsammans. Riksdagen, regeringen, kommuner, regioner, näringsliv, frivilligorganisationer samt enskilda individer är alla delar av, och förutsätts bidra till, totalförsvaret” (Skånes risk – och sårbarhetsanalys, 2022, 74).

Unikt för Hallands risk – och sårbarhetsanalys från 2022 är denna ruta nedan. Den ligger under en separat rubrik, ”*Eget ansvar vid en samhällskris*” för att individer ska bygga upp en så god krisberedskapsförmåga som möjligt. Det är inget annat län som i sina RSA har denna typ av informativ figur. Detta avsnitt i Hallands RSA är förtydligande och det framgår vad som är viktigt att ha i en krislåda och varför. De har även lite mer sådana här informationsrutor där de bland annat skriver om var det går att hitta mer kunskap och information om man vill lära sig mer om beredskap. De framgår att detta är förutsättningar för att klara sig i upp till sju dagar, utan stöd från samhället.

Din krislåda

Mat – med lång hållbarhet som är lättlagad på stormkök eller inte kräver tillagning.

Värme – filter, sovsäck, varma kläder.

Vatten – vatten till dryck, både till dig själv och eventuella husdjur, till matlagning och hygien.

Kommunikation – vevradio eller batteriradio, laddad powerbank.

(Hallands risk – och sårbarhetsanalys, 2022, 26).

I 2016 års RSA – dokument beskrivs ansvaret i större utsträckning till samhället och inte lika mycket till individen som man ser fler tendenser till i 2022 års RSA – dokument. I 2022 års RSA märker man att beskrivningen av ansvar genomsyras av det förändrade säkerhetsläget som varit senaste åren med Covid – 19, höjd terrorhotnivå och invasionen av Ukraina. Ansvaret för individen får mer utrymme i den senare versionen, 2022 och inte samma omfattning 2016. Analysen av 2022 års RSA visar att det i dem finns en större medvetenhet kring individen jämfört med 2016 års RSA. Omvärldsläget påverkar och spelar in på hur 2022 års RSA kan skilja sig mot den sex år innan. Likheter som syns är hur majoriteten av analyserade RSA - dokument tar upp vikten av utbildning och att höja medvetenheten hos länets aktörer, för att de ska kunna sätta sig in i potentiella hot och besitta förmågan att hantera extraordinära händelser på ett bra sätt. Detta är något som finns på ungefär samma ställen i de flesta dokumenten, de flesta tar upp det under en rubrik i stil med ”*genomförda åtgärder*” eller ”*pågående åtgärder*” då detta är

något vissa län har gjort eller kommer att göra för att höja beredskapen i länet för allas trygghet. Detta kan uttryckas av de olika länen på följande sätt.

“Att höja medvetenheten hos länets aktörer om de påverkansoperationer vi utsätts för liksom förmågan att hantera dem på ett samordnat sätt” (Kronobergs län 2016, 41).

“Att förbereda länsstyrelsen, kommunerna och övriga för höjd beredskap” (Kronobergs län 2016, 41).

I dokumenten från 2016 identifieras att ett större fokus läggs på regionala hot i form av stormar, översvämningar, värmebölja. Jämfört med 2022, där fokuset riktas mer på krisberedskapen i stort och större sammanhang. Information och riktlinjer om vad för ansvar som ligger på individer finns i många av 2022 års dokument, vilket är positivt om man ser till vad tidigare forskning kring krisberedskap visar, att medborgare har en god förmåga att samarbeta och samordna med varandra och organisera sig vid en kris.

5.2 Identifierade styrtekniker

2. Vilka tekniker eller medel för styrning identifieras i RSA - dokumenten?

Det går i de olika dokumenten att utläsa tekniker eller medel som används för att nå önskade mål. Det kan urskiljas genom att myndigheterna beskriver att de vill ge personal på myndigheter kommuner, organisationer samt enskilda individer mer kunskap och bättre förutsättningar. Vad länsstyrelserna gör för att individer ska bli mer krismedvetna och ta ett ansvar är bland annat att de skapar informationskampanjer, genomför övningar och bidrar med kunskap. Deras arbete med detta kan utläsas genom att de olika länsstyrelserna beskriver vilka åtgärder som ska vidtas för att uppnå vissa saker. Just åtgärder är något som lyfts i samtliga granskade RSA. De kan vara genomförda sådana men också kommande. Då beskrivs vad som ska göras och varför det görs. Detta är något som syns tydligare i 2022 års RSA – dokument. Men det finns tendenser även i 2016 års dokument. I Blekinges RSA från 2022 belyses på ett konkret sätt vad det finns för behov och det uttrycks på detta vis.

”Behov: Kunskapshöjande insatser på bredden i samhället gällande ansvarsförhållanden och de förväntningar som myndigheter har på allmänheten, samt vilka förväntningar som allmänheten ska ha på myndigheterna” (Blekinges risk – och sårbarhetsanalys, 2022, 35).

Det är ett mål de vill uppnå, att det ska bli tydligare vad respektive aktör har för förväntningar på varandra och även vad man ska eller kan förvänta sig som individ i förhållande till samhället och vice versa. Därför väljer de att satsa på olika insatser som bidrar till ökad kunskap. Ett annat exempel på hur det arbetas med kunskapshöjande insatser.

“Länsstyrelsen erbjuder med start sommaren 2018 samtliga kommuner, räddningstjänster, regionen och polisen grundläggande utbildning i totalförsvaret. Syftet med utbildningen är att öka kunskapen om det försämrade omvärldsläget, aktörernas roller och ansvar under höjd beredskap samt säkerhetsskydd. Målet med utbildningen är att handläggare, chefer och förtroendevalda hos aktörerna har grundläggande kunskaper om sin organisations uppgifter vid höjd beredskap samt kan omsätta dessa i konkret beredskapsplanering” (Örebros risk – och sårbarhetsanalys, 2022, 74).

Styrtekniken governmentality, som Foucault förespråkar, genomsyras i delar av dokumenten. Det syns genom att myndigheter vill ge individer en bättre grund och mer kunskap kring beredskap. Det finns inga regler på att man exempelvis ska ha en krisberedskapslåda hemma men det är en rekommendation och något som underlättar i händelse av kris. Därför finns det en del punkter som är bra att tänka på som privatperson som lyfts i dokumenten, exempelvis att ha möjlighet att ta emot information, genom radio och ha vatten och mat i upp till en vecka. Det är något som pekar på att myndigheter utan tvång, styr individer att bli mer krismedvetna och på så vis kunna ta sitt ansvar.

Något som tidigare forskning inom individualisering pekar på är att västvärldens medborgare är villiga att ta ett eget ansvar och gillar när ens självförverkligande prioriteras samtidigt som man kan vara behjälplig mot andra. Detta är något som i Sverige pågått och utvecklats för individer sedan mitten på 1900 – talet och sedan dess har individer själva insett att det är positivt att själv skapa sig en trygghet. Detta kan kallas för en ”solidarisk individualism” och innebär inom krisberedskap att individen är villig att hjälpa och stödja andra individer och detta är något som i en kris är positivt. Det finns alltså enligt detta som framgått, en rimlighet och en

sammanlagd fördel i att man pekar ut ett större ansvar hos individen, då myndigheter sett att individer har god förmåga att samordna i en kris och något som därmed gynnar hela samhället.

2016 års RSA har inte lika stort fokus på individen men däremot framgår det att kommunikationen till allmänheten är viktig och det är något som fokuseras på till viss del, detta är något som kan identifieras som en teknik från myndigheternas håll. Eftersom individer bör kunna ta emot information vid händelse av kris, är det därför bra om kommunikationen fungerar på ett bra sätt och det ser är något som identifieras i 2016 års RSA, de talar mycket om den aspekten och vill göra kommunikationen så bra det går. I Gotlands RSA för 2022 diskuteras deras kommunikationsinsatser som följande.

“Länsstyrelsen planerar tillsammans med MSB en rad kommunikationsinsatser under 2022:

“Fokusgrupper som uppföljning av 2019 års enkät” (Gotlands risk - och sårbarhetsanalys, 2022, 22).

“Efter att enkätundersökningen avslutades identifierades ett behov av att fördjupa vissa av frågeställningarna genom fokusgrupper” (Gotlands risk - och sårbarhetsanalys, 2022, 22).

“Föreläsningar på Gotland med stöd av försvarshögskolan, med syftet att utbilda fler gotlänningar inom totalförsvaret och beredskap” (Gotlands risk - och sårbarhetsanalys, 2022, 22).

I RSA – dokumenten år 2016 diskuterade många län hur den önskade kommunikationen skulle se ut och vilka typer av insatser som kan vara aktuella. I 2022 års RSA syns sedan vilka insatser som genomförts eller en lista över planerade åtgärder, vilket visar på att man mer och mer inkluderar individen vad gäller den aspekten.

Eftersom myndigheter och verksamheter ska fungera så normalt som det går även under kris eller extraordinära händelser är det viktigt att alla tar sitt ansvar. Om individer inte skulle vara informerade om vad som gäller i en kris hade det blivit svårhanterligt för myndigheter och hela samhället. Därför är det viktigt att information och kunskap sprids, vilket sker genom bland annat olika kampanjer riktade mot individer eller personal inom myndigheter. Detta leder till att alla erhåller bättre förståelse och kunskap. Vilket i sin tur leder till att myndigheters resurser kan läggas på det som behövs i ett första skede och till individer som är utsatta. Det framgår i majoriteten av dokumenten, att man vill lägga resurser på sådana här typer av insatser för att

hanteringen av kriser ska underlättas. Nedan beskrivs ett typiskt exempel på hur man arbetar för att kunna anpassa en styrteknik efter önskad effekt. Det framgår även att enkäten syftar till att undersöka individens roll i totalförsvaret. Enkätstudien kan i viss mån själv ses som en styrteknik då den informerar individer. Men främst syftar den till att samla information om vilka eller vilket område som behöver riktade insatser.

“Inom utvecklingsinsatsen Totalförsvaret genomförde Länsstyrelsen 2019 en enkätstudie om hur gotlänningarna ser på totalförsvaret och sin roll i det. En av slutsatserna från enkäten var att det finns behov av ökad kriskommunikation. Störst andel av de svarande i enkäten skulle vända sig till radion för information om det inträffar en allvarlig händelse eller kris” (Gotlands risk – och sårbarhetsanalys 2022, 21).

6. Slutsats och diskussion

I detta avsnitt följer en diskussion kring studiens resultat för att resonera kring vad studien har visat och vad man kan dra för slutsatser. Slutsatsen av analys och resultat är att det skett ett förtydligande av ansvar. Jämförelsen av de olika årtalen visar på att det har blivit mer tydligt i 2022 års RSA vad olika aktörer har för ansvar i olika situationer. Detta för att underlätta för samhällets och individers arbete och samarbete. De styrsätt som myndigheter använt sig av, exempelvis kunskapsförmedling, har bidragit till att detta ansvarsförtydligande har skett. Det är ett resultat av medvetna försök och inget som har skett genom tvångsmedel eller lagar. Med ett förändrat säkerhetsläge behöver man höja kunskapen hos flera aktörer och det är vad myndigheter har gjort och i detta fall har resultaten visat på att länsstyrelserna har tagit hänsyn till hur det ser ut idag och anpassat sig efter det. Därmed har de tagit till olika insatser eller styrtekniker för att underlätta för alla vid en eventuell krissituation.

Studien har kommit fram till ett resultat där första frågeställningen i studien besvaras med att ett ansvarsförtydligande har skett mellan 2016 – 2022. Den gråzonssituation som Larsson pekar på, tycks ha blivit lite tydligare i länsstyrelsernas RSA – dokument år 2022 jämfört med 2016, vad gäller ansvarsfördelningen mellan myndighet och individ. Detta kan utläsas genom att man involverar individen på ett mer medvetet sätt i 2022 års RSA. Det framgår i en del av dessa vad man som privatperson bör och kan göra för att ta sitt ansvar och därmed underlätta för samhället. Det är bra om man är så förberedd som möjligt så att samhällets resurser kan gå till de mest utsatta och som är i störst behov av hjälp. Därför är det mycket bra om man exempelvis har vatten och mat hemma i den mängd att det räcker i upp till en vecka.

Vad gäller frågeställning två för studien besvaras den genom att det går att kan utläsa att man arbetar med informations – och kunskapsförmedling, dels för att påverka individers tankesätt, dels för att utbilda anställda inom myndigheter. Arbetar man informationsskapande till individer kan det skapa en positiv bild hos den enskilda och man förstår vad det innebär att ha kontroll och skapa trygghet för ens egen säkerhet. På så vis kan detta bidra till att individen upplever en frihet samtidigt som det känns betryggande att veta att man inledningsvis klarar sig i en kris. Att myndigheter använder sig av styrtekniker som dessa, bidrar till något positivt för alla aktörer inblandade och för krisberedskapen som stort.

Det som studien kommit fram till, att ansvaret för individen framgår på ett tydligare sätt i 2022 års dokument kan delvis bero på det förändrade säkerhetsläget som skett mellan det undersökta tidsspännat. Det hade därför varit intressant för framtida studier att undersöka hur det hade sett ut över ett bredare tidsspännat och därmed kunna få en överblick över hur utvecklingen har sett ut genom åren. Exempelvis mellan 2002 – 2022 för att undersöka när ansvarsförtydligande tendenser börjar framträda och vilka styrtekniker som går att identifiera.

Att använda Foucaults perspektiv, governmentality, för att urskilja styrtekniker är ett effektivt och användbart sätt att identifiera olika medel eller tekniker som används för att styra individer åt ett önskat håll. Det var ett perspektiv som var effektivt i granskningen av dokumenten för att kunna utläsa ansvarsfördelning och styrtekniker. Utifrån vad tidigare forskning pekar på när det gäller individens förmåga att samordna och lösa en kris är det rimligt att myndigheter tilldelar individer mer ansvar och gör de mer uppmärksammande på vad man ska veta inför en kris. Individer tilldelas mer ansvar på olika sätt i dagens samhälle inom krisberedskapen och några sätt har skildrats i resultatdelen, genom information och kunskap, för ett tryggare och säkrare samhälle för alla.

7. Referenslista

- Ahrne, G., Svensson, P. (2015) *Handbok i kvalitativa metoder*. 2 uppl. Stockholm: Liber AB.
- Beck, U. (2000) *Risksamhället: på väg mot en annan modernitet*. Göteborg: Daidalos.
- Brown, B. J, Baker, S. (2013) *Responsible citizens: individuals, health, and policy under Neoliberalism*, Anthem Press.
- Bryman, A. (2018) *Samhällsvetenskapliga metoder*. 3 uppl. Stockholm: Liber.
- Chandler, D. (2013), International Statebuilding. *Politics*, 33: 276-286.
<https://doi.org/10.1111/1467-9256.12009>
- Collin, H. (2008) *Why we hate politics*.
https://www.researchgate.net/publication/248625703_Why_We_Hate_Politics_By_Colin_Hay (Hämtad 2023-11-17).
- Entman, M.R. (1993) Framing: Toward clarification of a fractured paradigm, *Journal of communication* 34. (Hämtad 2023- 11 -18).
- Esaiasson, P. Gilljam, M. Oscarsson, H., Towns, A. E & Wängnerud, L. (2017) *Metodpraktikan, konsten att studera samhälle, individ och marknad*. 5 uppl. Stockholm, Wolters Kluwer.
- Foucault, M. (1997). *Ethics: Subjectivity and Truth. Essential Works of Michel Foucault, 1954 – 1984*. New York: New Press.
- Graneheim, U.H, Lundman, B. (2004) Qualitative content analysis in nursing research: concepts, procedures, and measures to achieve trustworthiness. *Nurse education today*.
- Hobbins, J. (2015) *Unga långtidsarbetslös och det individualiserade ansvaret*. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:856576/FULLTEXT01.pdf>. (Hämtad 2023-12-04).

Inglehart, R., & Oyserman, D. (2004). Individualism, autonomy and self-expression. i H. Vinken, J. Soeters & P. Ester. (red.) *Comparing Cultures*. Leiden: Brill.

Jensen, M. (2019) *Framing*. <https://www.mikaeljensen.nu/framing> (Hämtad 2023-11-17).

Kim, S. (2015) Who is responsible for the social problem? News framing and attribution of responsibility. *Journalism och Mass communication quarterly*.

https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/10810730701326051?casa_token=rW1fJv1ds20AAAAA:FJtKZx7h5lrmass15u5PWKUK01muI9iCKYbbdVyKB5YSiROKhMyXDbzBX-Tkk1s0bNLI0UDA-vfv9VQ (Hämtad 2023-12-15).

Kim, A, Willis, L.A. (2007) Talking about Obesity: News Framing of Who Is Responsible for Causing and Fixing the Problem. *Journal of health communication*.

<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/10810730701326051?needAccess=true>
(Hämtad 2023-12-03).

Krisinformation, (2023) *Krishanteringens grunder*. <https://www.krisinformation.se/detta-gorsamhallet/mer-om-sveriges-krishanteringssystem/krishanteringens-grunder> (Hämtad 2023-11-30).

Larsson, O. (2019) *Ansvarsförskjutningen och liberal styrning i skapandet av krismedvetna medborgare*. Academia. S. 599 - 626

<https://journals.lub.lu.se/st/article/view/20513/18430> (Hämtad 2023-12-03).

Larsson, O. (2021) *The connection between crisis and war preparedness in Sweden*. Web of science. <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0967010620936849>

(Hämtad 2023-10-27).

Lentzos, F, Rose, N (2009) *Governing insecurity: contingency planning, protection, resilience*. https://www.researchgate.net/publication/50994118_Governing_Insecurity_Contingency_Planning_Protection_Resilience

Lövgren, S, Johansson, K. (2007) *Viljan att styra individ, samhälle och välfärdens styrningspraktiker*.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. (2013) *Resiliens: begreppets olika betydelser och användningsområden*. <https://rib.msb.se/filer/pdf/27199.pdf> (Hämtad 2023-11-02).

Nilsson, R. (2008) *Foucault, en introduktion*. 3 uppl. Grahns tryckeri: Lund.

Ramkéus, M. (2022) *Individens roll i samhällets resiliens vid kris, en kvalitativ studie utifrån offentliga aktörers synvinkel*. <https://www.kau.se/csr/forskning/pagaende-forskning-vid-csr/samhallsresiliens-i-sverige-styrning-sociala-natverk-och>

Regeringens proposition (2020) *Totalförsvaret 2021–2025*. <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/proposition/2020/10/prop.-20202130> (Hämtad 2023-11-30).

Rådestad, C, Larsson, O. (2018) Responsibilization in contemporary Swedish crisis management: expanding “bare life” biopolitics through exceptionalism and neoliberal governmentality. *Critical political study*. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/19460171.2018.1530604> (Hämtad 2023-11-12).

Totalförsvarets forskningsinstitut. (2022) *Forskningsbeov för det civila försvaret i ljuset av Ukrainakriget*. <https://www.foi.se/rapportsammanfattning?reportNo=FOI%20Memo%207871> (Hämtad 2023-12-11).

8. Bilaga

Bilaga 1: förteckning över länsstyrelsernas risk – och sårbarhetsanalyser

Länstyrelse	Dokument - titel
Stockholm	<ul style="list-style-type: none">- Regional risk – och sårbarhetsanalys 2016- Risk – och sårbarhetsanalys Stockholms län 2022
Uppsala	<ul style="list-style-type: none">- Risk – och sårbarhetsanalys för Uppsala län 2016- Risk – och sårbarhetsanalys för Uppsala län 2022
Södermanland	<ul style="list-style-type: none">- Risk – och sårbarhetsanalys 2016 länsstyrelsen Södermanland- Risk – och sårbarhetsanalys 2022: länsstyrelsen Södermanland
Östergötland	<ul style="list-style-type: none">- Risk – och sårbarhetsanalys Östergötlands län 2016- Sammanfattande redogivning av Länsstyrelsen Östergötlands risk – och sårbarhetsanalys 2022
Kronoberg	<ul style="list-style-type: none">- Regional risk – och sårbarhetsanalys för Kronobergs län 2016- Sammanfattande redovisning av Länsstyrelsen i Kronobergs risk – och sårbarhetsanalys 2022
Kalmar	<ul style="list-style-type: none">- Risk – och sårbarhetsanalys för Kalmar län 2016- Risk – och sårbarhetsanalys för Kalmar län 2022
Gotland	<ul style="list-style-type: none">- Regional risk – och sårbarhetsanalys 2016- Risk – och sårbarhetsanalys för Gotland 2022 - Länsstyrelsen i Gotlands län
Blekinge	<ul style="list-style-type: none">- Regional risk – och sårbarhetsanalys för Blekinge län 2016

	<ul style="list-style-type: none"> - Risk – och sårbarhetsanalys 2022 – sammanfattande redovisning till Regeringskansliet och MSB
Skåne	<ul style="list-style-type: none"> - Risk – och sårbarhetsanalys Skåne län - Risk – och sårbarhetsanalys Skåne län 2022
Halland	<ul style="list-style-type: none"> - Regional risk – och sårbarhetsanalys för Hallands län 2016 - Risker i Hallands län
Västra Götaland	<ul style="list-style-type: none"> - Risk – och sårbarhetsanalys Västra Götalands län 2016 - Risk – och sårbarhetsanalys Länsstyrelsen Västra Götaland 2022
Värmland	<ul style="list-style-type: none"> - Risk – och sårbarhetsanalys Värmlands län 2016 - Länsstyrelsen Värmland - Regional risk – och sårbarhetsanalys 2022
Örebro	<ul style="list-style-type: none"> - Risk – och sårbarhetsanalys 2016 Örebro län - Risk – och sårbarhetsanalys 2022 Örebro län
Västmanland	<ul style="list-style-type: none"> - Stöd risk – och sårbarhetsanalys - En riskområdesbeskrivning och stöd i RSA – arbetet för Västmanlands län - Risk – och sårbarhetsanalys Västmanlands län 2022
Dalarna	<ul style="list-style-type: none"> - Risk – och sårbarhetsanalys - Regional risk – och sårbarhetsanalys 2022
Gävleborg	<ul style="list-style-type: none"> - Regional risk – och sårbarhetsanalys Gävleborgs län - Risk – och sårbarhetsanalys för Gävleborgs län 2022

Västernorrland	<ul style="list-style-type: none"> - Sammanfattning av den regionala risk – och sårbarhetsanalysen Västernorrlands län - Regional risk – och sårbarhetsanalys 2022 Västernorrlands län
Jämtland	<ul style="list-style-type: none"> - Regional risk – och sårbarhetsanalys 2016 Jämtlands län - Länsstyrelsen Jämtlands län risk – och sårbarhetsanalys
Västerbotten	<ul style="list-style-type: none"> - Regional risk – och sårbarhetsanalys för Västerbottens län 2016 – extern version - Regional risk – och sårbarhetsanalys för Västerbottens län 2022
Norrbotten	<ul style="list-style-type: none"> - Regional risk – och sårbarhetsanalys år 2016 - Regional risk – och sårbarhetsanalys Norrbottens län 2022